

ISSN 0352-5007 | UDC 821.16+811.16(05)

ЗБОРНИК

МАТИЦЕ СРПСКЕ
ЗА СЛАВИСТИКУ

84

НОВИ САД • 2013

МАТИЦА СЕРБСКАЯ
ОТДЕЛЕНИЕ ЛИТЕРАТУРЫ И ЯЗЫКА

MATICA SRPSKA
DIVISION OF LITERATURE AND LANGUAGE

СЛАВИСТИЧЕСКИЙ СБОРНИК
REVIEW OF SLAVIC STUDIES

84

НОВИ САД

фильмы Бауэра, Кулешова и Барнета. В данной статье автор рассматривает два аспекта вещи в кино: первый аспект – крупный план, чередующийся с другими кадрами, а второй – внутри мизансцены одного кадра. Для исследователя истории вещи в кино наиболее интересны переходные эпохи, ибо каждая из них производит определенный переворот. Немецкая исследовательница подробно останавливается на каждой из них. Она показывает и развитие функций вещи от немого кино, когда вещи были представлены в двухмерном виде и эволюционировали к объемным муляжам, через вещь – символ и вплоть до современного кино, в котором встречается неподлинная вещь, которая была характерна для раннего кино. Данная статья обогащена и фотографиями из фильмов, упомянутых режиссеров.

С. Бриски-Узелац в своей работе рассматривает семиотический концепт вещи в массовой культуре. Последнее исследование в данной части сборника посвящено исследованию магнита как вещи массовой культуры. Исследовательница Т. Чепелевская в своей работе подробно пишет об истории возникновения такого вида «хобби» как собирание сувенирных магнитов. В дальнейшем тексте статьи она интересуется развитием и эволюцией самих магнитов: от игровых и обучающих до все более распространяющихся в последние годы так называемых «искусствоведческих».

Данный сборник является несомненно важным для исследователей славянской культуры и литературы, так как в нем рассматривается в самых разных аспектах одно из ключевых для искусства понятий – понятие вещи.

Бояна Сабо
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Катедра за славистику
bojana.sabo@gmail.com

UDC 81:27-1(049.32)

Александар Гадомски. Ксенија Кончаревић (ур.). *Теолингвистика. Међународни тематски зборник радова = Теолингвистика. Международный тематический сборник статей*. Београд: Православни богословски факултет – Институт за теолошка истраживања, 2012, 496 стр.

Од раних деведесетих година XX века у словенским земљама код лингвиста почиње, после дужег периода паузе, поново да се јавља интересовање за истраживање текстова који су иницирали и саму појаву лингвистике — сакралних текстова. И словенски лингвисти прихватили су, мање или више, назив за оваква и слична истраживања у оквиру лингвистике настао на Западу – теолингвистика. То потврђују и међународни зборници ових радова који носе управо такав назив. После првог од њих, публикованог у Украјини 2008. године¹ (у даљем тексту: *Хрестоматија*), сада имамо и овај међународни тематски зборник радова, у издању Православног богословског факултета Универзитета у Београду, односно Института за теолошка истраживања као његове организационе јединице. Један од уредника зборника је др Ксенија Кончаревић, редовни професор Православног богословског факултета у Београду. Други је био уредник и *Хрестоматије*: Александар Казимирович Гадомски, доцент катедре за руску, словенску и општу лингвистику Тавричког националног универзитета В. И. Вернадског и Катедре украјинске филологије РВУЗ (Крымский инженерно-педагогический университет) у Симферопољу.

Зборник садржи четрдесет и четири научна рада. Један од њих, који је написала уредница, представља истовремено и поговор („Уместо поговора: Перспективе српске теолингвистике“, 482–496). Остали су, слично ономе како је урађено у *Хрестоматији*,

¹ Гадомский Александр, Лапич Чеслав. *Хрестоматия теолингвистики*. Симферополь: Универсум, 2008.

груписани у три целине: 1. Сакрални језик, дискурс, социолект, стил (11–237); 2. Сакрални текст и жанр (239–361) и 3. Проблеми превођења (363–481). У првој целини заступљено је двадесет, у другој једанаест, а у трећој дванаест научних радова. Двадесет њих написано је на руском језику, осам на пољском, петнаест на српском и један на украјинском језику. Аутори су из Русије, Пољске, Грчке, Украјине, Бугарске, Црне Горе, Републике Српске и Србије.

На почетку (7–9) је „Уводно слово“ приређивача у коме се, након кратког историјата теолингвистике, изражава нада да ће објављивање овог зборника „представљати нови корак у афирмацији теолингвистике као научне дисциплине и подстрек за њен даљи развој“ (9).

Први чланак зборника (13–27) написао је уредник и он говори о теолингвистици у јединој словенској земљи у којој њен развој започиње још седамдесетих година XX века – Пољској. Он нас обавештава о достигнућима дате дисциплине у овој земљи, о најрелевантнијим монографијама, теолингвистичким научним скуповима, публикованим зборницима итд. У Пољској су теолингвисти до сада највише изучавали језик Библије и превода библијских књига, литургијски језик, језик проповеди, као и религијску лексику и фразеологију. Још 2004. године решена су нека питања правописа у вези са разним религијским називима у пољском језику, у монографији *Основи правописа религијске лексике*, да би 2011. године ова питања била још подробније размотрана у опсежнијој монографији *Правопис религијске лексике*. Пажња је посвећена и опису и анализи карактеристика функционисања религијског језика у интернет комуникацији, што је такође крунисано објављивањем монографије (2006). Године 2007. већ је објављена библиографија радова из области теолингвистике. Ово су само нека достигнућа пољске теолингвистике о којој ни сам аутор, због ограничености простора, није могао да каже довољно, али је закључио да се термин теолингвистика у пољској лингвистици учврстио и обогатио потоњу резултатима многих нових истраживања.

Као објекат теолингвистике у зборнику посматра се црквенословенски језик (Г. А. Николаев, „Црквенославјанский язык: функционирование и развитие“, 28–37). Овим језиком, тачније његовом граматиком, баве се и двојица аутора из Волгограда (В. И. Супрун и Б. Ј. Хлебников) (38–48). Такође, црквенословенски језик Псалтира материјал је истраживања пољске ауторке (Arleta Szulc, „Uwagi o modyfikacji morfologofonetycznej we wczesnych cerkiewnoslowiańskich tłumaczeniach Księgi Psalmów“, 66–77). Чланак Зорице Никитовић посвећен је српскословенском језику, прецизније, сакралној семантици српскословенских сложеница високог стила (49–65). „Питање обреда у протестантској религијској књижевности од XVI до XVII века као расправа о сакралном језику“ – превод је назива још једног рада на пољском језику, ауторке И. Винарске-Горске из Варшаве (129–142).

Већина чланака у првом делу зборника, ипак, посвећена је истраживањима савремених језика. Један од њих у потпуности је теоријски и тиче се религијског стила у савременом пољском језику (182–191) који ауторка Марија Војтак посматра као комплексан функционално-стилски систем. У некима од осталих радова у првој целини зборника сусрећемо следеће теме: сегментни и супрасегментни ниво савремених проповеди на руском језику (78–90), религијске карактеристике ауторског стила Ивана Алексејевича Буњина (209–218), граматичке карактеристике савременог језика православно верујућих Руса (91–101), црквени календар као жанр религијског језика (200–208), нормe вербалног комуникацијског понашања у православном социолекту српског и руског језика (102–115), композиција научних радова из области теологије (192–199), језик покајања (116–128).

В. И. Постовалова, сарадник Института за лингвистику Руске академије наука у Москви, у свом раду говори о религијским концептима са становишта теолингвистике (143–152). Она истиче теоконцептолошки приступ насупрот чисто научно лингвистичком. Закључује да за теолингвистику не важе ограничења која су постављена у вези са научним излагањем уопште: да у њему немамо право да се позивамо на догмате и сакралне текстове у циљу потврђивања истинитости нашега знања. „Очевидно, за теолингвистику оваква ограничења престају да буду релевантна“ (150).

У центру пажње неких истраживача су поједине лексеме. Ј. Јовановић Симић и Р. Симић (Београд) баве се лексемама *Бог, ђаво, анђео* и *јеванђеље* у српским народним пословицама (175–181), а С. Ристић концептуалном анализом значења речи *част* и *срамота* (153–166). Јеромонах Филарет (С. И. Кузмин) бави се историјом речи *ствар* у богословском дискурсу (167–174).

Нарочито је лингвистички интересантна ситуација диглосије са билингвизмом и(ли) без њега – у религијском животу једног пољског села у Сибиру (219–227), као и психолингвистичке методе које поједине секте користе у манипулацији људима (228–237).

Други део зборника, „Сакрални текст и жанр“, садржи чланке о језику Библије, проповедима, акатистима, литургијској поезији, лексици покајања и др. Две руске ауторке своја истраживања вршиле су на материјалу различитих проповеди, користећи и различите методе. У центру пажње Т. В. Ицкович (Јекатеринбург) налази се категорија теме у православној проповеди (286–301), док Н. Н. Ничик (Симферопол) разматра најважније компоненте структуре и семантике проповеди — кључне речи, на примеру чувене беседе руског проповедника преминулог 2005. године, архимандрита Јована Крестјанкина: „О малим добрим делима“ (314–318). Савремену методологију применио је у истраживању библијских изрека бугарски аутор В. Занглигер (Софија). Његову пажњу привукле су оне библијске изреке које постоје у савременом руском језику у неизмењеном облику (није извршена њихова фолклоризација) и понекад се бележе и у руским зборницима пословица (241–252). Циљ аутора био је да утврди колико се таквих изрека данас заиста користи у разговорном руском језику, те колико се и да ли се уопште може о њима говорити као о пословицама. Темељно је анализиран жанр пољске божићне песме, као књижевног и музичког остварења, од њеног појављивања до данас (326–341). Ауторка из Кијева Л. А. Долгополова испитивала је инфинитив у религијским текстовима на старовисоконемачком језику (302–313). Затим, у једном од чланака из овог, другог дела зборника, неки старојерменски и старословенски текстови били су материјал за истраживање теолошких антиномија и начина њиховог изражавања (О. Чевела, 265–278). Још даље у прошлост, испитујући основне црте мистеријских култова, отишли су аутори Елена Фемић–Касапис и Димитрије Касапис (342–348).

Епистоларни жанр, а конкретно језик у писмима архимандрита Арсенија Гаговића који је живео у другој половини XVIII и првој половини XIX века — тема је рада Јелице Стојановић (319–325). Интересантно упоређивање и проналажење многих сличности на лексичком нивоу у делима Цона Дона и светог Јефрема Сиријског понуђено је у раду Ане Јекић (349–361). На лексичком нивоу истражене су и карактеристике савремених акатиста писаних на црквенословенском језику (279–285). Коначно, понуђен је одговор на једно, за све Словене важно питање које се раније у науци није постављало: „Када је први пут служена света литургија на словенском језику?“ (П. Пипер, 253–264).

Трећа целина у зборнику, као што је речено, посвећена је проблемима превођења. И у овом делу један чланак тиче се старовисоконемачког језика, тачније неких творбених карактеристика појединих именица у преводном религијском тексту на овом језику (402–410). Два чланка тичу се лексикографских питања: „Заметки о русской религиозной лексике в двуязычной лексикографии“ (Р. Левицкий, 420–428) и „Сакрална лексика као предмет лексикографске обраде у преводним речницима (лингвокултуролошки аспекти)“ (М. Радовановић, К. Кончаревић, 429–441).

Једна трећина чланака у овом делу зборника посвећена је, на овај или онај начин, исламским религијским текстовима. У једном од радова, који се тиче превода Корана на украјински језик (475–481), сазнајемо да се први комплетан превод овог дела на украјинском језику појавио тек 2012. године. Нарочито је интересантна религијска ситуација код Татара из Велике кнежевине Литве, који су се населили у Литванији још у XIV веку. Писани споменици ових муслимана називају се *китаби*, а део теолонгвистике који се бави истраживањем ових (и других) муслиманских писаних споменика назива се *китабистика*. Они су писани, тачније транскрибовани, прилагођеним арапским алфабетом, али не на арапском, већ на језицима који су се тада користили у Великој кнежевини Литви: пољском и белоруском. Троје пољских лингвиста из Торуня у овој ситуацији нашли

су материјале за своја истраживања: Ивона Радишевска (451–460), Чеслав Лапич (442–450) и Ивона Кулвицка-Камињска (461–474).

И у овом делу имамо радове који се тичу Библије или (само) њених делова. Радо је Симић и Јелена Јовановић–Симић истакли су поједине лингвистичке и стилске особености у језику Вуковог превода „Новог завјета“ (394–401). Пољски аутор С. Козјара (Краков) скренуо је пажњу на проблеме стила и језика који постоје у преводима Библије на пољски језик (411–419). У чланку З. Ранковића и М. Вешовића проанализирано је значење лексеме *týpos* у посланицама апостола Павла и њених преводних еквивалената у латинском, српкословенском и савременом српском језику (377–381).

Осим Светог Писма, и светоотачка и химнографска дела послужила су као материјал за истраживања. Н. Г. Николајева (Казань), на примеру једне главе из чувеног *Тачног изложења православне вере* св. Јована Дамаскина, анализира је технике преводњења и лексичко-семантичке карактеристике одабраног фрагмента текста, упоређујући га са оригиналом и другим преводима (365–376). Коначно, божићна стихири византијске песникиње Касије и њен словенски превод тема су чланка К. Симића (382–393).

Ако упоредимо *Хрестоматију теолингвистике* и зборник чији садржај смо укратко представили, можемо истаћи да је, најпре, број аутора и прилога у зборнику *Теолингвистика* дупло већи него у *Хрестоматији*, што говори о томе да се повећава заинтересованост филолога за питања теолингвистике. Затим, у зборнику је дата већа шанса и младим истраживачима, што бисмо истакли као позитивну чињеницу. По нашем мишљењу, зборник је успешно остварио циљ који су поставили његови уредници: нови корак у афирмацији теолингвистике као научне дисциплине и подстрек за њен даљи развој.

Ружица Левишћина
Институт за српски језик САНУ
ruzica9352@hotmail.com

UDC 811.16(049.32)

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЮБИЛЕЙНЫЙ СБОРНИК НАУЧНЫХ ТРУДОВ ВОЛГОГРАДСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА*

Рецензируемый сборник научных трудов посвящен актуальным проблемам исследования славянских языков в структурно-семантическом, функциональном и лингводидактических аспектах.

Обширная „география“ авторского коллектива издания (ученые из России, Украины, Болгарии, Сербии, Польши, Чехии, Словакии, Азербайджана) отражает многогранные профессиональные контакты Волгоградского государственного университета с отечественными и зарубежными научными центрами и ведущими российскими вузами.

Включенные в сборник статьи демонстрируют сформировавшиеся традиции и перспективные направления в сфере гуманитарного образования, развития культурно-языковых связей представителей научного сообщества славянских стран. Последнее, несомненно, является важной частью образовательной программы ВолГУ как классического университета, 30-летию которого и посвящено рецензируемое издание.

В сборнике выделяются пять разделов, в каждом из которых раскрывается определенный аспект исследования славянских языков. Открывает коллективный труд предисловие, написанное ответственным редактором издания Н. А. Тупиковой¹, которое,

* *Славянские языки: единицы, категории, ценностные константы* [Текст]: сб. науч. тр. / Гос. образоват. учреждение высш. проф. образования „Волгогр. гос. ун-т“, Каф. рус. яз.; ред. совет: О. В. Иншаков (пред.) [и др.]; редкол.: Н. А. Тупикова (отв. ред.) [и др.]; авт. предисл. Н. А. Тупикова. – Волгоград : Изд-во ВолГУ, 2010. – 534 с. – 30-летию ВолГУ посвящ.

¹ Следует упомянуть, что под редакцией профессора, доктора филологических наук Наталии Алексеевны Тупиковой относительно недавно опубликованы также и другие, по-